

ОСОБЛИВОСТІ МЕТОДИКИ ПРОВЕДЕННЯ АНАЛІЗУ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ ПІДПРИЄМСТВА

Селіванова Н.М., к.е.н., доцент,
Ткаченко Ю.В.,
Попко Я.О.

Одеський національний політехнічний університет

Для успішного ведення господарської діяльності підприємства важливою умовою є забезпечення необхідними об'єктами основних засобів, саме вони здійснюють безпосередній вплив на ефективність, якість роботи і результати всієї фінансово-господарської діяльності підприємства.

Поняття «основні засоби» має неоднозначне трактування, що зумовлює вчених-економістів досліджувати цей термін з різних сторін.

В.В. Бабіч та В.Г. Золотогоров трактують поняття основні засоби таким чином: основні засоби – це сукупність матеріальних цінностей, що мають натуральну форму та тривалий час діють, як у сфері матеріального виробництва, так і у сфері нематеріального, втрачаючи свою вартість у міру зношення [1].

Більш розширене тлумачення цього поняття наводить Довгалюк Н.В., що визначає основні засоби як матеріальні активи підприємства будь-якої форми власності, що неодноразово використовуються у виробничих циклах та зберігають свою натуральну форму, переносячи свою вартість на вироблену продукцію частинами, строк використання яких перевищує один рік (операційний цикл) [2].

Бутинець Т.А., у результаті свого дослідження, зробила висновки щодо трактування основних засобів з економічної точки зору: «...основні засоби розглядаються як вкладений капітал, і, відповідно, повинні обліковуватися за собівартістю і їх можна прирівняти до витрат майбутніх періодів (динамічний баланс); основні засоби розуміються як ресурс, що знаходиться на підприємстві (статичний баланс)» [3].

Правильно підібрана методика аналізу основних засобів дозволить своєчасно контролювати склад і стан виробничих і невиробничих фондів. Це також допоможе підвищити ефективність використання основних засобів, якщо на основі отриманих в результаті аналізу даних будуть прийняті грамотні управлінські рішення [4].

Розвитку теорії та практики аналізу основних засобів сприяють праці В.В. Сопка, Ф.Ф. Бутиця, Н.В. Чебанової, Г.В. Савицької, М.Р. Чумаченка, Н. Ткаченко, П.Я. Поповича, Б.Ф. Усача, С.І. Шкарабана, М.І. Сапачова та інших.

Однак ряд проблем організації та методики аналізу основних засобів в умовах переходу до ринкових відносин потребують подальших досліджень та наукових розробок.

Джерелами інформації для аналізу основних засобів є форми фінансової та статистичної звітності, а також дані аналітичного обліку.

За результатами року складається фінансова та статистична звітність. Інформацію про оборотні активи містить баланс (форма №1) та примітки до фінансової звітності (форма № 5) [5].

Методика аналізу використання основних засобів повинна врахувати ряд принципових положень:

– функціональна корисність основних засобів зберігається протягом декількох років, тому витрати з їх придбанням і експлуатацією розподілені в часі;

–момент фізичної заміни основних засобів не співпадає з моментом їх вартісного заміщення, у результаті чого можуть виникнути втрати і збитки, що зменшують фінансові результати діяльності підприємства;

–ефективність використання основних засобів оцінюється по різному залежно від їх виду, належності, характеру участі у виробничому процесі, а також призначення [6].

Аналіз основних засобів зазвичай проводиться в п'ять етапів які представлені на рис. 1.

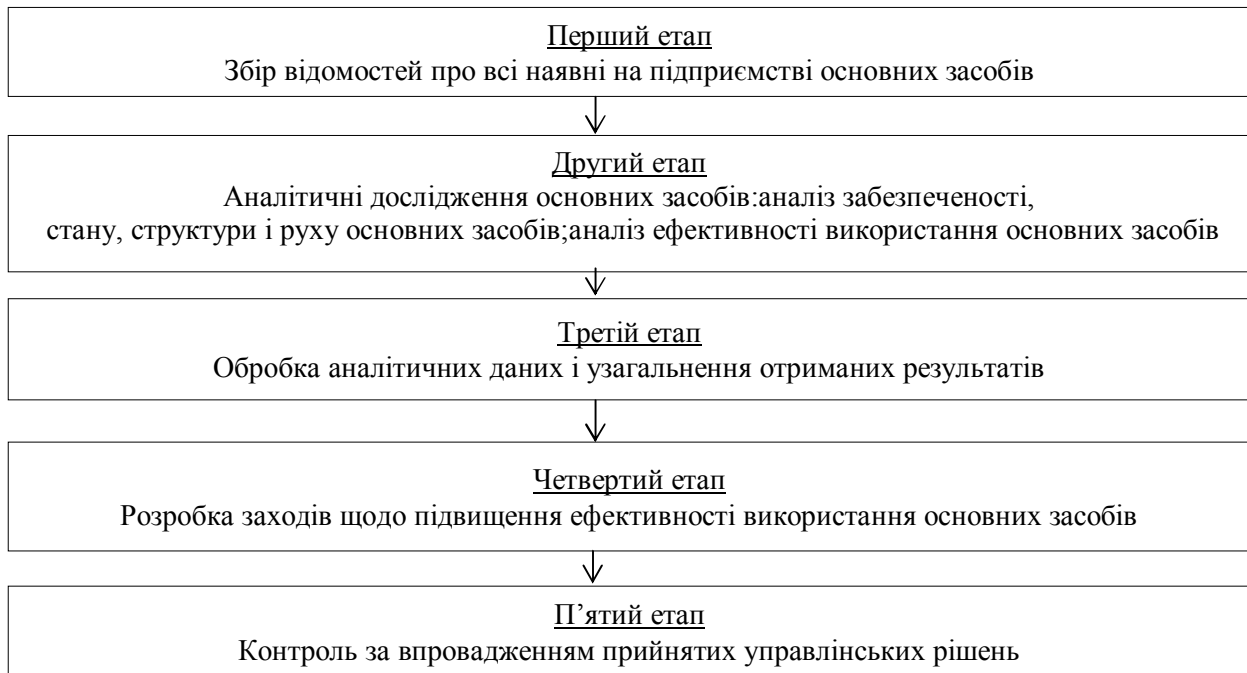

Рисунок 1 – Етапи аналізу основних засобів

При проведенні аналізу динаміки, складу і структури основних засобів визначають:

–середньорічну вартість основних засобів і динаміку її зміни за декілька років;

–причини збільшення вартості основних засобів (збільшення внаслідок переоцінки основних засобів не є позитивною тенденцією, до числа позитивних можна віднести перевищення темпів зростання вартості виробничих основних засобів над темпами зростання вартості невиробничих засобів);

–темпи зміни вартості основних засобів з динамікою зростання вартості продукції або обсягів виробництва в натуральному вираженні [7].

Для характеристики структури основних засобів, їхньої зміни в динаміці використовують вартісні показники. Відповідно до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження положення (стандарту) бухгалтерського обліку 7 «Основні засоби» визначається вартість, що амортизується - початкова або переоцінена вартість не обігових активів за відрахуванням їхньої ліквідаційної вартості. Структура основних засобів – це питома вага вартості окремих видів (груп) основних засобів у їхній загальній вартості, вираженої у відсотках.

Основними завданнями аналізу стану основних засобів є:

–вивчення структурного складу і руху основних засобів, ступеня оновлення, вибуття і технічного стану фондів – для цього розраховуються коефіцієнти оновлення, вибуття, приросту, зносу;

–вивчення факторів, які впливають на ефективність застосування основних засобів – розраховуються показники фондоддачі і фондомісткості;

– виявлення ступеня впливу факторів, вивчення ефективності використання основних засобів в часі і по потужності – коефіцієнти екстенсивності / інтенсивності завантаження.

Коефіцієнт оновлення основних засобів показує частку введених основних засобів за визначений період у загальній вартості основних засобів на кінець звітної періоду.

Коефіцієнт вибуття основних засобів характеризує рівень інтенсивності їх вибуття засобів зі сфери виробництва і розраховується як відношення вартості основних засобів, що вибули протягом аналізованого періоду, до їх вартості на початок періоду.

Коефіцієнт приросту основних засобів характеризує рівень приросту основних засобів або окремих його груп за певний період.

Коефіцієнт зносу характеризує технічний рівень і стан основних засобів підприємства, а також ступінь їх зношеності і розраховується як відношення накопиченої амортизації до первісної вартості основних засобів.

Показники ефективності використання основних засобів відображають співвідношення отриманих фінансових результатів організації і використовуються для досягнення цих результатів основних засобів.

Ефективність використання основних засобів характеризується співвідношенням темпів зростання випуску продукції і темпів зростання вартості основних засобів, а також показниками фондівіддачі, фондомісткості, фондоозброєності.

Фондовіддача характеризує відношення вартості випущеної продукції у вартісному виразі до середньорічної вартості основних засобів. Вона виражає ефективність використання засобів праці, тобто показує, скільки виробляється готової продукції на одиницю основних засобів.

Підвищенню фондівіддачі сприяє: автоматизація процесу виробництва; застосування прогресивної технології; модернізація обладнання; підвищення кваліфікації робітників; підвищення завантаження устаткування; використання якісної сировини і матеріалів; зростання частки активної частини основних засобів; збільшення часу роботи активної частини основних засобів та ін. [8].

Зворотним показником фондівіддачі є фондомісткість. Фондомісткість – показник, обернений до фондівіддачі: він показує, скільки в середньому використовується на підприємстві основних виробничих засоби для випуску продукції вартістю в 1 гривню.

Метою аналізу динаміки основних засобів є вивчення обсягу, закономірностей і ефективності використання капіталовкладень [9]. Для цього показники аналізуються в динаміці за кілька періодів, найчастіше на початок і кінець періоду. За результатами співвіднесення цих відомостей розраховуються відносні і абсолютні значення динаміки вартості основних засобів.

Для аналізу забезпеченості основними засобами необхідно порівняти фактичну наявність техніки та обладнання із плановою потребою, достатньою для безперебійного ведення господарської діяльності підприємства. При здійсненні розрахунку планової потреби в техніці враховуються всі технологічні та організаційні особливості виробництва.

Даний аналіз доцільно починати з класифікації основних засобів. По характері участі в основній діяльності і способу перенесення вартості на витрати виробництва і зворотання основні засоби підрозділяються:

- на активні, участь яких може бути виміряна кількістю годин роботи, обсягом робіт;
- пасивні (будівлі, споруди), участь яких в основній діяльності неможливо вимірити в яких-небудь показниках, але їх необхідно враховувати, так як вони забезпечують нормальне функціонування активних елементів основних засобів.

У більшості галузей прийнято відносити до активної частини основних засобів машини і обладнання, транспортні засоби, виробничий і господарський інвентар, до пасивної – будівлі виробничого призначення, склади, споруди та ін. Така деталізація необхідна для

виявлення резервів підвищення ефективності використання основних засобів на основі оптимізації їхньої структури.

В результаті проведення порівняння реальної наявності з плановою потребою можна розрахувати, яка потреба підприємства у додатковій техніці (скільки одиниць і якого обладнання бракує). При аналізі забезпеченості основними засобами аналізуються такі показники:

- фондоозброєність;
- використання на підприємстві виробничої потужності.

Фондоозброєність праці виражає відношення середньорічної вартості основних засобів до середньоспискової чисельності працівників. Вона відображає ступінь забезпеченості робітників засобами праці.

Третій етап аналізу основних засобів передбачає обробку аналітичних даних і узагальнення результатів аналізу. На даному етапі важливе значення має порівняння отриманих фактичних аналітичних даних з аналогічними показниками за минулі періоди часу. Необхідно простежити динаміку показників, виявити позитивні і негативні тенденції. Якщо виявляються небажані тенденції і зниження якісних показників, то необхідно встановити причини погіршення показників для подальшого недопущення подібної динаміки.

Безумовно, особливе значення має розробка заходів і пропозицій щодо ефективного використання основних засобів та виявлених прихованих резервів виробництва, а також контроль за їх реалізацією, що і передбачають четвертий і п'ятий етапи аналізу основних засобів [10].

Отже, можна зробити висновок що, завданнями аналізу основних засобів є: оцінка забезпеченості основними засобами, складу та структури основних засобів, ступеня оновлення та вибуття, технічного стану засобів; визначення рівня фондовіддачі, її динаміки, виявлення резервів підвищення фондовіддачі, оцінка виявлених резервів і розробка заходів щодо поліпшення використання активної частини основних засобів.

Особливість аналізу основних засобів – його багаторівневий характер. Важливо виділити рівень впливу факторів і відповідно до цього вибрати моделі і способи аналізу. Так як стан основних засобів безпосередньо пов'язаний із здійсненням підприємством інвестиційної та інноваційної діяльності, він має підлягати аналізу та контролю в ході управління інвестиційно-інноваційними процесами підприємства [9,11].

Кінцевою метою аналізу використання основних засобів незалежно від галузі діяльності підприємства є можливість розширення обсягів випуску і реалізації без додаткового залучення ресурсів або визначення потреби у відновленні або розширенні виробничого потенціалу.

Методика проведення аналізу основних засобів дозволяє систематизувати підходи до регулярної оцінки стану, структури основних засобів. Такий регулярний контроль дозволить не тільки підвищити ефективність їх використання, але і на перспективу контролювати достатність обладнання для виконання виробничих планів.

Література:

1. Бабіч В. Витрати на ремонт та поліпшення основних засобів: обліковий і податковий аспекти / В. Бабіч // Бухгалтерський облік і аудит. – 2012. – № 8. – С. 10-13.
2. Довгалюк Н.В. Ефективність використання та відтворення основних засобів підприємств: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 / Н. В. Довгалюк. – Житомир, 2010. – 20 с.

3. Бутинець Т. А. Основні засоби: точка зору економіста / Т.А. Бутинець // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – Вип. 2 (23). – С. 22-36.
4. Волошук Л.А. Финансовый анализ: [учебн. пособ.] / Л.А. Волошук, М.А. Юдин; [под ред. С.В.Филипповой]. – К.: «Освіта України», 2012, – 328 с. Режим доступу: http://economics.opu.ua/naukova-baza/voloschuk_fin_analis.pdf.
5. Звітність підприємств: [навч. посібн. для студентів вищих навч. закл.] / С.В. Філіппова, Є.І. Масленніков, О.В. Побережець, С.О.Черкасова. – Одеса: Прес-кур'єр, 2015. – 188 с.
6. Аналіз господарської діяльності / За ред. Барабаш Н. - Київ: КНЕУ, 2002. – 552 с.
7. Череп А.В. Економічний аналіз: Навч. посіб./А.В. Череп – К.: Кондор, 2005. – 160
8. Бутинець Ф. Ф. Аудит: Підручник для спеціальності «Облік і аудит» вищих навчальних закладів. – друге видання, перероб. Та доп. – Житомир: ЖІТ1: ПП «Рута», 2003. – 680 с.
9. Кірсанова В.В. Обліково-аналітичні інструменти управління реальними інвестиціями в процесі інноваційного розвитку промислових підприємств: [моногр.] / В.В. Кірсанова, Л.О. Волошук, С.В. Філіппова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2015. – 198 с.
10. Прикіна Л. В. Економічний аналіз підприємства: підручник для вузів / Л.В. Прикіна. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. – 306 с.
11. Філіппова С.В. Інноваційний контролінг в діяльності промислових підприємств : навчальний посібник / С.В. Філіппова, М.А. Юдін, О.В. Мелих, Н.М. Селіванова. – Одеса: ФОП Бондаренко М.О., 2016. – 134 с.